

Vervolgscholing Cervixscreening voor doktersassistenten

Docentenhandleiding

Samenwerkende organisaties

Bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker

2019-2020

Colofon

Uitgave

© NHG • NVDA • NVOG • NVVP • RIVM • Screeningsorganisaties • VAP • Bilthoven, 2019.

De Vervolgscholing Cervixscreening mag worden gebruikt door iedereen die beroepsmatig of op welke andere wijze dan ook bij het bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker betrokken is.

Onderwijskundige ontwikkeling

Rubus Opleidingspartners bv, Zwolle
www.rubus-info.nl

Illustraties

Anke Nobel, Lelystad
www.ankenobel.nl

Versie 2019-2020

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Overzicht scholing	5
3. Programma praktijkbijeenkomst	6
Bijlagen	11
Bijlage 1 Rollenspellen	11
- Praktijksituatie 1 mevrouw Hassan	12
- Praktijksituatie 2 mevrouw Grottenberg	16
- Praktijksituatie 3 mevrouw Post (optioneel)	20
- Praktijksituatie 4 mevrouw Novak	24
Bijlage 2 Casussen	28
- Praktijksituatie 1 mevrouw Hassan	29
- Praktijksituatie 2 mevrouw Grottenberg	31
- Praktijksituatie 3 mevrouw Post (optioneel)	33
- Praktijksituatie 4 mevrouw Novak	35
- Praktijksituatie 5 mevrouw Alaoui (optioneel)	37
- Praktijksituatie 6 eigen ervaring (optioneel)	39

1. Inleiding

Voor je ligt de docentenhandleiding van de vervolgscholing cervixscreening. Doel van de scholing is het verdiepen en verbreden van kennis, inzichten en vaardigheden zodat de kwaliteit van de uitstrijkjes en de communicatie binnen het bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker gegarandeerd kan worden.

De scholing is gericht op ervaren doktersassistenten die de basiskennis kort willen herhalen en verdere verdieping zoeken voor het maken van het uitstrijkje, de vernieuwing en communicatie over hrHPV.

De cursisten hebben het kennisgedeelte (e-learning) afgerond. Ze hebben de toets gedaan. Tijdens de praktijkbijeenkomst staat het volgende centraal: het primaire proces van het bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker, achtergrond (kernboodschappen) en communicatie rond HPV, verdieping van kennis over uitstrijken, het vinden en beoordelen van portio's en het vervolgonderzoek bij de gynaecoloog. Aan het eind van de bijeenkomst vindt er een evaluatie plaats.

De cursist beschikt zelf over een cursistenhandleiding met alle benodigde opdrachten, instructies en casuïstiek.

Inhoud docenthandleiding

De handleiding bevat:

- Aanwijzingen ten behoeve van de organisatie van de scholing
- PowerPoint presentatie(s)
- Benodigde materialen en hulpmiddelen per onderdeel.

2. Overzicht scholing

De scholing bestaat uit twee hoofdonderdelen:

- E-learning
- Praktijkbijeenkomst

In de e-learning hebben de cursisten kennis en inzichten opgedaan die ze nodig hebben bij het maken van uitstrijkjes. In de praktijkbijeenkomst gaan cursisten o.a. met elkaar oefenen met praktijksituaties.

In onderstaand overzicht zie je hoe de totale scholing is opgebouwd.

Volgorde	Onderdeel	Inhoud (kort samengevat)
E-learning	Het bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker	<ul style="list-style-type: none">– Baarmoederhalskanker en hrHPV– Bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker
	Het uitstrijkje	<ul style="list-style-type: none">– De voorbereiding– De uitvoering– De afronding– De uitslagen en vervolgtrajecten
	Communicatie en attitude	<ul style="list-style-type: none">– Communicatie en attitude
Praktijkbijeenkomst		<ul style="list-style-type: none">– Primair proces– Baarmoederhalskanker en HPV– Oefenen met praktijksituaties– Verdieping uitstrijken– Vervolgonderzoek

3. Programma praktijkbijeenkomst

Tijdens de praktijkbijeenkomst staat het volgende centraal: het primaire proces van het bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker, achtergrond (kernboodschappen) en communicatie rond HPV, verdieping van kennis over uitstrijken, het vinden en beoordelen van portio's en het vervolgonderzoek bij de gynaecoloog.

Programma

Minuten	Onderdeel	Leerinhoud/ aandachtspunten
10	Welkom en programma	
15	Voorstellen en resultaten e-learning	- Voorstellen - Resultaten e-learning - Ervaring met uitstrijken - Inventarisatie leerdoelen
10	Primair proces - presentatie	Belangrijkste punten in het primaire proces van het bevolkingsonderzoek
20	Baarmoederhalskanker en HPV - presentatie	- Hoog risico HPV - Overdracht HPV - Pathofysiologie
45	Praktijksituaties - oefenen	Oefening met praktijksituaties/vragen rondom: - Pas over 10 jaar weer een uitstrijk - HPV in relatie tot de vraag 'is partner vreemdgegaan' - HPV-positief en PAP 2
50	Verdieping uitstrijken en vervolgonderzoek - presentatie	- Voorkomen EC- en PAP 0 - Tips vinden portio - Afbeeldingen portio - Uitslag cytologische beoordeling - Vervolgonderzoek gynaecoloog
10	(Persoonlijke) leerdoelen & evaluatie	Behaald ja/nee?
160		

Benodigde materialen en hulpmiddelen

Voor de uitvoering van deze praktijkbijeenkomst moeten de volgende materialen en hulpmiddelen aanwezig zijn:

- Cursistenlijst
- PowerPointpresentatie
- Laptop
- Beamer
- Flap-over of whiteboard
- Internetverbinding
- Projectiescherm of witte muur
- Uitgeprinte rollenspellen in enveloppen (één per drie cursisten)
- Uitgeprinte checklisten van de rollenspellen en casussen (één voor elke cursist)
- Hand-out PowerPointpresentatie (één voor elke cursist).

1. Welkom heten en programma uitleggen (10 min)

Heet de cursisten welkom en vertel wat er vandaag op het programma staat.

2. Voorstellen, e-learning en inventarisatie leerdoelen (15 min)

Het is goed om te weten wie de (mede-) cursisten zijn en belangrijk om te weten wat zij graag willen leren tijdens de bijeenkomst. In een korte inventarisatieronde vraag je naar de ervaring van de doktersassistenten met uitstrijken, hoe lang ze al doktersassistent zijn, wat ze van de e-learning vonden, wat ze van de e-learning hebben geleerd, of er nog vragen zijn naar aanleiding van de e-learning en welke leerdoelen ze voor deze avond hebben. Schrijf de leerdoelen op.

Suggesties voor werkvormen:

- Inventariseren ervaring met uitstrijkjes: Geef de cursisten de opdracht een rij te vormen van 'minste ervaring met maken van uitstrijkjes' naar 'meeste ervaring met het maken van uitstrijkjes'.
- Inventariseren leerdoelen: Laat de cursisten hun leerdoelen noteren op geeltjes. Deze kunnen ze bijvoorbeeld op een flap-over plakken. Bij de evaluatie pakt u deze flap er dan weer bij.

3. Presentatie primair proces (10 min)

Leerdoel: na deze presentatie heeft de DA het primair proces in het bevolkingsonderzoek inzichtelijk.

- Presentatie waarin het primair proces van het bevolkingsonderzoek aan bod komt.

4. Presentatie baarmoederhalskanker en HPV (20 min)

Leerdoel: na deze presentatie heeft de DA inzichtelijk wat de hrHPV-typen zijn, hoe HPV wordt overgedragen en wat de pathofysiologie is.

- Presentatie waarin relatie tussen HPV en baarmoederhalskanker aan bod komt.

5. Oefenen met praktijksituaties (45 min)

Leerdoel: door het oefenen met en bespreken van de praktijksituaties wordt correcte communicatie en (eigen) attitude geleerd. Ook worden de inmiddels geleerde gesprekstechnieken en kernboodschappen over hrHPV toegepast.

Oefenen met praktijksituaties/vragen van vrouwen. Afhankelijk van de groep kunt u hiervoor (eventueel een mix van) verschillende oefenvormen inzetten, namelijk:

- Een standaard rollenspel
- Een variant op het standaard rollenspel – twee rijen
- Een variant op het standaard rollenspel – warm/koud
- Als casuïstiek.

Ga uit van steeds 10 minuten per praktijksituatie en neem 10 minuten om plenair na te bespreken.

Voor beiden varianten op het rollenspel geldt dat u cursisten kunt vragen om enkele praktijksituaties/vragen van vrouwen in te brengen. Dit staat ook beschreven in hun cursistenhandleiding. Daarnaast kunt u desgewenst gebruik van de casussen uit bijlage 2. Zorg ervoor dat in elk geval de volgende onderwerpen aan bod komen:

- Pas over 10 jaar weer een uitstrijk (zie ook casus Hassan)
- HPV in relatie tot 'is partner vreemdgegaan' (zie ook casus Grottenberg)
- HPV-positief en PAP 2 (zie ook casus Novak)

Standaard rollenspel:

- Gebruik de rolbeschrijvingen uit bijlage 1. Deze zijn niet aanwezig in de cursistenhandleiding en dienen dus door u meegenomen te worden. TIP: De drie rollen zijn per A4 geprint op dikker gekleurd papier en geplastificeerd. Alleen het observatieformulier is op een los A4'tje geprint.
- Laat de cursisten groepen vormen van drie, waarbij steeds de volgende drie rollen verdeeld moeten worden: cliënt (vrouw), doktersassistent en observant.
- De casus voor het rollenspel is beschreven op drie kaarten, één voor de DA, één voor de cliënt (vrouw) en één voor de observant. Ook is een observatieformulier aanwezig waarmee de observant beoordeelt of de juiste informatie op het juiste moment is gegeven.
- U loopt rond en staat bij elke groep even stil om aanwijzingen en/of feedback te geven.

Variant op het standaard rollenspel - twee rijen:

- Gebruik voor deze variant de casussen uit bijlage 2 (deze zijn niet aanwezig in de cursistenhandleiding en dienen dus door u meegenomen te worden) en/of laat cursisten casussen inbrengen op basis van hun eigen ervaringen. U bewaakt hierbij dat alle problematiek aan bod komt.
- Zorg voor voldoende ruimte in het lokaal. Zet tafels en stoelen zoveel mogelijk aan de kant zodat er een vrije ruimte ontstaat.
- Deel de groep in twee gelijke groepen. Laat beide groepen een rij vormen en laat beide rijen tegenover elkaar staan. De ene rij kruipt in de rol van de cliënt (vrouw). De andere rij heeft de rol van DA.
- Geef de volgende instructie (of vergelijkbaar):
 - 'Wie van de vrouwen heeft een vraag aan de doktersassistent? Degene die een vraag heeft, mag een stap naar voren doen en haar vragen stellen.' Let op, één vrouw tegelijk.
 - 'Wie van de DA's kan hier goed op reageren? Degene die wil reageren, mag een stap naar voren doen en de vraag van de vrouw beantwoorden.' Let op, één DA tegelijk.
- Zie erop toe dat alleen degenen die een stap naar voren hebben gezet, aan het woord zijn. Zetten meerdere cursisten tegelijk een stap naar voren, dan geeft u een van hen een beurt. De overige cursisten moeten dan weer een stap terugdoen. Als een cursist die aan het woord is het even niet meer weet, mag ze een stap terugzetten zodat iemand anders het van haar kan overnemen.
- Vraag de cursisten ondertussen te observeren. Wanneer de situatie uitgespeeld is, stelt u vragen als:

- Wie zou dit ook zo doen?
- Wie zou een andere reactie geven? Laat maar zien.
- Wanneer er consensus is over de juiste reactie vraagt u weer: 'Wie van de vrouwen heeft een vraag aan de doktersassistent?' Etc.

Variant op het standaard rollenspel - warm/koud:

- Gebruik voor deze variant de casussen uit bijlage 2 (deze zijn niet aanwezig in de cursistenhandleiding en dienen dus door u meegenomen te worden) en/of laat cursisten casussen inbrengen op basis van hun eigen ervaringen. U bewaakt hierbij dat alle problematiek aan bod komt.
- Zorg voor voldoende ruimte in het lokaal. Zet tafels en stoelen zoveel mogelijk aan de kant zodat er een vrije ruimte ontstaat.
- De ene kant van het lokaal is de warme kant, daartegenover ligt de koude kant en in het midden is het lauw.
- Lees een vraag/casus voor en vraag de cursisten op een plek in de ruimte te gaan staan die bij hen past. Zeg bijvoorbeeld:
 - 'Ga aan de warme kant staan als jij het gevoel hebt dat je als DA uitstekend op deze situatie kunt reageren.'
 - 'Ga aan de koude kant staan, of ergens in het lauwe gebied, als je je onzeker voelt over hoe te reageren.'
- Wanneer alle cursisten een plek gekozen hebben, vraag je verschillende cursisten om toe te lichten waarom ze daar zijn gaan staan. Vraag cursisten die aan de 'warme' kant staan om hun reactie te tonen (voor te doen).
- Besteed met name veel aandacht aan situaties waar veel cursisten aan de koude kant zijn gaan staan. Hoe komt het dat ze daar staan? Wat hebben ze nodig om een 'warmer' gevoel te krijgen bij deze situatie?

Casuïstiek:

- Gebruik de casussen uit bijlage 2 (deze zijn niet aanwezig in de cursistenhandleiding en dienen dus door u meegenomen te worden). LET OP! De checklist dient achteraf uitgedeeld te worden.
- Laat de cursisten groepen vormen van drie of vier.
- Alle groepsleden lezen de praktijksituatie en beantwoorden individueel de vragen. Vervolgens bespreken ze hoe je moet reageren op een dergelijke situatie. De docent loopt rond en staat bij elke groep even stil om aanwijzingen en/of feedback te geven. Geef cursisten 10 minuten per casus.
- Er zijn twee optionele casussen, naar gelang samenstelling en niveau van de groep te gebruiken.
- Gebruik de laatste 10 minuten om plenair te evalueren en de belangrijkste punten te bespreken.

6. Presentatie verdieping uitstrijken en vervolgonderzoek (50 min)

Leerdoelen: na deze presentatie is de kennis van de DA over het uitstrijken verdiept. Het betreft kennis over wat te doen bij uitstrijkjes die niet makkelijk gaan en kennis over afwijkende portio's/varianten op normaal. Na deze presentatie weet de DA in grote lijnen hoe het vervolgonderzoek bij de gynaecoloog eruit ziet en kan vragen van cliënten hierover beantwoorden.

- Presentatie waarin tips en tricks bij lastige uitstrijken, afwijkende portio's/varianties op de normale portio en het vervolgonderzoek bij de gynaecoloog in hoofdlijnen aan bod komt.

8. (Persoonlijke) leerdoelen en evaluatie (10 min)

Leerdoel: alle leerdoelen langslopen om te borgen dat alle leerdoelen zijn behaald of alsnog worden behaald. Verder wordt een eerste indruk verkregen hoe de cursisten de scholing hebben ervaren.

- Maak de eerder verzamelde leerdoelen inzichtelijk (flap met geeltjes, whiteboard of sheet) en evalueer deze plenair. Welke zijn behaald en welke niet?
- Geef de cursisten zelf even de tijd om te kijken of ze hun persoonlijke leerdoelen hebben behaald. Indien er leerdoelen niet zijn behaald, laat de cursist dan zelf noteren hoe zij hieraan gaat werken. Geef het advies om dit met de eigen huisarts te bespreken.
- Verkrijg via een korte inventariserende rondvraag een eerste indruk hoe de cursisten de scholing hebben ervaren.

Bijlage 1 Rollenspellen

Onderwerpen rollenspellen

- Praktijksituatie 1 – Rollenspel
Mevrouw Hassan belt, omdat zij zich zorgen maakt dat zij over tien jaar pas weer een uitnodiging zal ontvangen.
- Praktijksituatie 2 – Rollenspel
Mevrouw Grottenberg komt voor een controle-uitstrijkje na zes maanden bij de DA.
- Praktijksituatie 3 – Rollenspel (optioneel)
Mevrouw Post komt voor het eerste uitstrijkje en is aan het proberen zwanger te worden.
- Praktijksituatie 4 – Rollenspel
Mevrouw Novak wordt door de doktersassistente gebeld over de uitslag: HPV+ en een PAP2.

Bijlage 1 Communicatie in de praktijk

Praktijksituatie 1 Rollenspel mevrouw Hassan

Rol: Cliënt

Mevrouw Hassan belt de huisartsenpraktijk

Gegevens voor de rol van mevrouw Hassan:

- Je bent 40 jaar.
- Je rookt.
- Je hebt vier weken geleden een uitstrijkje laten maken.
- Gisteren heb je de uitslagbrief ontvangen met daarin de boodschap dat je geen HPV hebt en over tien jaar weer een uitnodiging ontvangt.
- Je voelt je er niet veilig bij, dat je over tien jaar pas weer mee kan doen. Je denkt dat als je binnenkort een HPV-infectie krijgt, je binnen tien jaar baarmoederhalskanker hebt.
- Je hebt de volgende vragen:
 - Je geeft aan dat je denkt dat het niet veilig is om over tien jaar pas weer een uitstrijkje te laten maken.
 - Je geeft aan dat je denkt dat je sneller HPV zult krijgen dan anderen, omdat je weerstand lager is. Je pakt elk griepje mee.
 - Je 35-jarige zus, heeft vorige maand haar uitslag ontvangen. Zij had ook geen HPV en mag al over vijf jaar weer een uitstrijkje laten maken.

Bijlage 1 Communicatie in de praktijk

Praktijksituatie 1 Rollenspel mevrouw Hassan

Rol: Doktersassistente

Mevrouw Hassan belt de huisartsenpraktijk

Gegevens voor de rol van doktersassistente:

Op een rustig moment in de huisartsenpraktijk, word je gebeld door mevrouw Hassan. Zij heeft enkele vragen voor je.

Begin het gesprek zoals je dat normaal ook doet, zodat je weet wie ze is en waarvoor ze belt.

Beantwoord haar vragen zo goed mogelijk. Daarbij is je doel de vraag en het achterliggende gevoel van mevrouw zo optimaal mogelijk helder te krijgen en haar gerust te stellen.

Bijlage 1 Communicatie in de praktijk

Praktijksituatie 1 Rollenspel mevrouw Hassan

Rol: Observant

Mevrouw Hassan belt de huisartsenpraktijk

Gegevens voor de observant:

- Mevrouw Hassan is 40 jaar.
- Ze rookt.
- Ze heeft vier weken geleden een uitstrijkje laten maken.
- Gisteren heeft zij de uitslagbrief ontvangen met daarin de boodschap dat ze geen HPV heeft en over tien jaar weer een uitnodiging ontvangt.
- Mevrouw Hassan voelt zich er niet veilig bij, dat zij over tien jaar pas weer mee kan doen. Ze denkt dat als ze binnenkort een HPV-infectie krijgt, ze binnen tien jaar baarmoederhalskanker heeft.
- Bovendien wordt haar zus van 35 jaar met dezelfde uitslag wel over vijf jaar weer uitgenodigd.
- Zij gaat bellen met de doktersassistente om een aantal vragen over dit uitnodigingsinterval te stellen.

Beoordeel de informatie die de doktersassistente aan mevrouw geeft (te weinig, te veel, relevant of juist niet, etc.). Let hierbij ook op of de assistente het luisteren, samenvatten en doorvragen inzet (LSD-techniek).

Geef aan wat goed ging en waar verbetering mogelijk is. Gebruik hiervoor onderstaand overzicht.

Observatielijst	V	+/-	X
Weet de doktersassistente de oorzaak van de onrust bij mevrouw Hassan helder te krijgen?			
Opmerking:			
Zet de doktersassistente de LSD-techniek in?			
<p>Voorbeelden van momenten waar ze dat goed deed:</p> <p>Voorbeelden van momenten waar ze dat beter had kunnen doen:</p> 			
De doktersassistente legt goed uit waarom een interval van tien jaar voor mevrouw Hassan veilig is?			
Opmerking:			
Is mevrouw Hassan echt gerustgesteld denk je?			
Waarom wel/niet:			
Wat ging goed?			
Suggesties/verbetertips:			

Bijlage 1 Communicatie in de praktijk

Praktijksituatie 2 Rollenspel mevrouw Grottenberg

Rol: Cliënt

Mevrouw Grottenberg komt voor een controle-uitstrijkje na zes maanden

Gegevens voor de rol van mevrouw Grottenberg:

- Je bent 50 jaar.
- Zes maanden geleden is geconstateerd dat je HPV had, maar dat er geen afwijkende cellen waren.
- Je zit in de spreekkamer bij de doktersassistente waar jullie het gesprek voeren voorafgaand aan het controle-uitstrijkje.
- Je hebt de volgende vragen:
 - Je geeft aan dat je erg ongerust bent dat in de tussentijd baarmoederhalskanker is ontstaan.
 - Je geeft aan dat je blij bent dat er nu weer wordt gekeken of je nog HPV hebt en hoe het met de cellen is.
 - Je vraagt hoe je HPV hebt gekregen. Je hebt gelezen dat je het niet alleen kunt krijgen door seks, maar ook op andere manieren. Je vraagt je af hoe dat zit.
 - Je geeft, plotseling verontrust, aan dat je vriendin en jij al 23 jaar bij elkaar zijn en trouw zijn aan elkaar. Je vraagt hoe het dan kan dat dit virus niet al eerder afwijkingen heeft veroorzaakt. Weifelend stel je dat je dan toch korter geleden besmet zou moeten zijn.
 - Vraag of je erop kan vertrouwen dat je vriendin niet vreemd is gegaan.

Bijlage 1 Communicatie in de praktijk

Praktijksituatie 2 Rollenspel mevrouw Grottenberg

Rol: Doktersassistente

Mevrouw Grottenberg komt voor een controle-uitstrijkje na zes maanden

Gegevens voor de rol van doktersassistente:

In de spreekkamer voer je een gesprek voorafgaand aan een controle-uitstrijkje na zes maanden met mevrouw Grottenberg. Zij heeft enkele vragen over HPV.

Beantwoord haar vragen zo goed mogelijk.

Je doel is om de vragen en het achterliggende gevoel van mevrouw helder te krijgen, de boodschap die je brengt te normaliseren en haar gerust te stellen.

Bijlage 1 Communicatie in de praktijk

Praktijksituatie 2 Rollenspel mevrouw Grottenberg

Rol: Observant

Mevrouw Grottenberg komt voor een controle-uitstrijkje na zes maanden

Gegevens voor de observant:

- Mevrouw Grottenberg is 50 jaar.
- Zes maanden geleden is geconstateerd dat zij HPV had, maar dat er geen afwijkende cellen waren.
- Ze zit met de doktersassistente in de spreekkamer waar zij het gesprek voeren voorafgaand aan het controle-uitstrijkje.
- Ze heeft een aantal vragen over HPV.
- Mevrouw Grottenberg gaat ervan uit dat bij dit controle-uitstrijkje nogmaals gekeken wordt naar aanwezigheid van HPV én celbeeld. Dit is niet natuurlijk niet zo, het controle-uitstrijkje wordt alleen beoordeeld op afwijkende cellen.
- Haar onderliggende gevoel is dat ze zich afvraagt of haar vriendin (met wie ze al 23 jaar samen is) vreemd is gegaan.

Beoordeel de informatie die de doktersassistente aan mevrouw geeft (te weinig, te veel, relevant of juist niet, etc.). Let hierbij ook op of de assistente haar boodschap normaliseert.

Geef aan wat goed ging en waar verbetering mogelijk is. Gebruik hiervoor onderstaand overzicht.

Observatielijst	V	+/-	X
Kreeg de doktersassistente de vragen en het onderliggende gevoel van mevrouw helder?			
Opmerking:			
Normaliseerde de doktersassistente het hebben van HPV en de overdracht hiervan?			
Benoem voorbeelden van waar ze dit goed deed:			
Noem voorbeelden waar ze dit beter had kunnen doen:			
Verliep het informeren door de doktersassistente soepel en gaf ze de juiste informatie?			
Opmerking:			
Is mevrouw Grottenberg echt gerustgesteld denk je?			
Waarom wel/niet:			
Wat ging goed?			
Suggesties/verbetertips:			

Bijlage 1 Communicatie in de praktijk

Praktijksituatie 3 Rollenspel mevrouw Post

Rol: Cliënt

Mevrouw Post komt voor het uitstrijkje

Gegevens voor de rol van mevrouw Post:

- Je bent 30 jaar en doet voor het eerst mee.
- Je probeert sinds drie maanden zwanger te worden met je vriend.
- Een week geleden heb je je laatste menstruatie gehad en je weet dus zeker dat je nu niet zwanger bent.
- Je gedraagt je nogal onzeker omdat je niet weet of je wel zwanger mag worden als je HPV zou hebben.
- Je hebt de volgende vragen:
 - Je wilt weten hoe je HPV kunt krijgen.
 - Stel dat je HPV hebt, mag je dan wel zwanger worden?
 - Is HPV ook schadelijk voor de baby?
 - Hoe kom je van HPV af?

Bijlage 1 Communicatie in de praktijk

Praktijksituatie 3 Rollenspel mevrouw Post

Rol: Doktersassistente

Mevrouw Post komt voor het uitstrijkje

Gegevens voor de rol van doktersassistente:

In de behandelruimte zit mevrouw Post. Ze is 30 jaar en doet voor het eerst mee. Ze heeft geen kinderen, partner is onbekend.

Ze komt wat onzeker over. Je vraagt je af of ze misschien maagd is? Je vult samen met haar het labformulier in en probeert te achterhalen of ze maagd is.

Geef mevrouw Post ook ruimte om vragen te stellen en probeer deze zo goed mogelijk te beantwoorden.

Bijlage 1 Communicatie in de praktijk

Praktijksituatie 3 Rollenspel mevrouw Post

Rol: Observant

Mevrouw Post komt voor het uitstrijkje

Gegevens voor de observant:

- Mevrouw Post is 30 jaar.
- Ze doet voor het eerst mee.
- Ze gedraagt zich nogal onzeker.
- De doktersassistente probeert te achterhalen of mevrouw Post maagd is.
- Mevrouw Post en haar vriend proberen juist zwanger te worden. Ze weet zeker dat ze op dit moment niet zwanger is, omdat ze een week geleden heeft gemenstrueerd.
- Mevrouw Post heeft een aantal vragen over HPV:
 - Ze vraagt zich af hoe je aan HPV kunt komen.
 - Stel nu dat ze HPV heeft, mag ze dan wel zwanger worden?
 - Is HPV ook schadelijk voor de baby?
 - Hoe komt ze van HPV af.

Beoordeel de informatie die de doktersassistente aan mevrouw geeft (te weinig, te veel, relevant of juist niet, etc.). Let hierbij ook op of de assistente het luisteren, samenvatten en doorvragen inzet (LSD-techniek).

Geef aan wat goed ging en waar verbetering mogelijk is. Gebruik hiervoor onderstaand overzicht.

Observatielijst	V	+/-	X
Weet de doktersassistente op een natuurlijke manier te achterhalen of mevrouw Post maagd is?			
Opmerking:			
Weet de doktersassistente de oorzaak van de onzekerheid bij mevrouw Post helder te krijgen?			
Opmerking:			
Zet de doktersassistente de LSD-techniek in?			
Voorbeelden van momenten waar ze dat goed deed:			
Voorbeelden van momenten waar ze dat beter had kunnen doen:			
De doktersassistente beantwoordt de vragen van mevrouw Post duidelijk			
Opmerking:			
Wat ging goed?			
Suggesties/verbetertips:			

Bijlage 1 Communicatie in de praktijk

Praktijksituatie 4 Rollenspel mevrouw Novak

Rol: Cliënt

Mevrouw Novak wordt gebeld door de doktersassistente.

Gegevens voor de rol van mevrouw Novak:

- Je bent 35 jaar.
- Je hebt drie weken geleden een uitstrijkje laten maken.
- Je wordt plotseling opgebeld door de doktersassistente met de uitslag van het uitstrijkje.
- Je schrikt zo van haar telefoontje dat je maar half luistert naar haar verhaal.
- Je hoort alleen dat je moet worden doorverwezen naar de gynaecoloog.
- Je gaat er van uit dat je baarmoederhalskanker hebt.
- Je stelt de volgende vragen:
 - Wat gaat er gebeuren nu je baarmoederhalskanker hebt?
 - Kunnen ze de baarmoederhalskanker nog behandelen?
- Als de doktersassistente je gerust kan stellen en duidelijk kan maken dat er geen sprake van baarmoederhalskanker is, stel je de volgende vragen:
 - Als je geen baarmoederhalskanker hebt waarom moet je dan naar de gynaecoloog?
 - Wat gaat de gynaecoloog dan doen?
 - Kan de doktersassistente niet beter over een jaar opnieuw een uitstrijkje maken?

Bijlage 1 Communicatie in de praktijk

Praktijksituatie 4 Rollenspel mevrouw Novak

Rol: Doktersassistente

Mevrouw Novak wordt gebeld door de doktersassistente.

Gegevens voor de rol van doktersassistente:

Mevrouw Novak (35 jaar) heeft drie weken geleden een uitstrijkje laten maken. Je hebt vandaag de uitslag binnen gekregen: HPV positief en een PAP2. Je belt haar op om de uitslag uit te leggen en de doorverwijzing naar de gynaecoloog te regelen.

Begin het gesprek zoals je dat normaal ook doet en leg haar de uitslag uit.

Beantwoord haar vragen zo goed mogelijk. Daarbij is je doel dat ze zich niet veel zorgen maakt over de uitslag en de doorverwijzing naar de gynaecoloog.

Bijlage 1 Communicatie in de praktijk

Praktijksituatie 4 Rollenspel mevrouw Novak

Rol: Observant

Mevrouw Novak wordt gebeld door de doktersassistente.

Gegevens voor de observant:

- Mevrouw Novak is 35 jaar.
- Ze heeft drie weken geleden een uitstrijkje laten maken.
- Ze wordt plotseling opgebeld door de doktersassistente met de uitslag van het uitstrijkje.
- Ze schrikt zo van het telefoontje dat ze maar half luistert naar de uitleg van de doktersassistente.
- Ze hoort alleen dat ze moet worden doorverwezen naar de gynaecoloog.
- Ze gaat er van uit dat ze baarmoederhalskanker heeft en stelt de volgende vragen:
 - Wat gaat er gebeuren nu ze baarmoederhalskanker heeft?
 - Kunnen ze de baarmoederhalskanker nog behandelen?
- Als de doktersassistente haar gerust kan stellen en duidelijk kan maken dat er geen sprake van baarmoederhalskanker is, heeft ze nog een aantal vragen:
 - Als ze geen baarmoederhalskanker heeft waarom moet ze dan naar de gynaecoloog?
 - Wat gaat de gynaecoloog dan doen?
 - Kan de doktersassistente niet beter over een jaar opnieuw een uitstrijkje maken?

Beoordeel de informatie die de doktersassistente aan mevrouw geeft (te weinig, te veel, relevant of juist niet, etc.).

Geef aan wat goed ging en waar verbetering mogelijk is. Gebruik hiervoor onderstaand overzicht.

Observatielijst	V	+/-	X
Legt de doktersassistente op een goede manier de uitslag HPV+ en een PAP2 uit?			
Opmerking:			
Verliep het informeren door de doktersassistente soepel en gaf ze de juiste informatie?			
Benoem voorbeelden van waar ze dit goed deed:			
Noem voorbeelden waar ze dit beter had kunnen doen:			
Is mevrouw Novak echt gerustgesteld denk je?			
Waarom wel/niet:			
Denk je dat mevrouw Novak uiteindelijk naar de gynaecoloog gaat?			
Waarom wel/niet:			
Wat ging goed?			
Suggesties/verbetertips:			

Onderwerpen casussen

- Praktijksituatie 1 – Casus
Mevrouw Hassan belt, omdat zij zich zorgen maakt dat zij over tien jaar pas weer een uitnodiging zal ontvangen.
- Praktijksituatie 2 – Casus
Mevrouw Grottenberg komt voor een controle-uitstrijkje na zes maanden bij de DA.
- Praktijksituatie 3 – Casus (optioneel)
Mevrouw Post komt voor het eerste uitstrijkje en is aan het proberen zwanger te worden.
- Praktijksituatie 4 – Casus
Mevrouw Novak wordt door de doktersassistente gebeld over de uitslag: HPV+ en een PAP2.
- Praktijksituatie 5 – Casus (optioneel)
Mevrouw Alaoui is een allochtone vrouw die vraagt of ze wel of niet moet meedoen aan het bevolkingsonderzoek.
- Praktijksituatie 6 – Casus (optioneel)
Eigen casus.

Bijlage 2 Casus

Praktijksituatie 1 Casus mevrouw Hassan

In de volgende alinea wordt een praktijksituatie geschetst. Probeer je in te leven in de situatie.

Op een rustig moment in de praktijk word je gebeld door mevrouw Hassan. Ze is 40 jaar en heeft 4 weken geleden een uitstrijkje laten maken. Gisteren heeft ze de uitslagbrief ontvangen met de boodschap dat ze geen HPV heeft en over tien jaar weer een uitnodiging ontvangt.

Mevrouw Hassan voelt zich er niet veilig bij dat zij over tien jaar pas weer mee kan doen.

Mevrouw Hassan vraagt: *"Als ik volgende week HPV oloop, heb ik toch zeker binnen tien jaar baarmoederhalskanker. Tien jaar wachten lijkt me echt niet veilig. Zeker omdat mijn weerstand heel laag is. Ik pak altijd ieder griepje mee."*

a. Welk antwoord geef je?

Beantwoord deze vraag individueel.

Mevrouw Hassan vraagt: *"Mijn zus van 35 heeft vorige maand haar uitslag ontvangen. Zij had ook geen HPV, maar zij mag wel over vijf jaar weer een nieuw uitstrijkje laten maken?"*

b. Welk antwoord geef je?

Beantwoord deze vraag individueel.

c. Bespreek nu in kleine groepen hoe je reageert in een situatie zoals deze.

- Wat vind je van de reactie van je groepsgenoot?
- Zou jij ook zo reageren?
- Waarom zou je wel of niet zo reageren?

Checklist: Mevrouw Hassan

Goed

- Je probeert met open vragen te achterhalen waarom ze zich zorgen maakt.
- Je probeert haar gerust te stellen met informatie die je geeft.
- Je legt uit dat vrouwen, als ze geen HPV hebben op hun 35ste na vijf jaar worden uitgenodigd en op hun 40ste na tien jaar. Dit is zo bepaald.
- Je legt uit dat de ontwikkeling van een langdurige HPV-besmetting naar baarmoederhalskanker meestal meer dan 15 jaar duurt en de termijn van tien jaar veilig is.
- Je geeft daarbij aan dat ook al krijgt mevrouw Hassan in de tussentijd HPV, dan ruimt het lichaam het meestal zelf op binnen twee jaar.

Fout:

- Je zegt dat een vrouw van 35 jaar wel binnen vijf jaar baarmoederhalskanker kan krijgen.
- Je adviseert haar na vijf jaar een uitstrijkje te laten maken voor de zekerheid.
- Je bevestigt de zorgen van mevrouw Hassan.

Bijlage 2 Casus

Praktijksituatie 2 Casus mevrouw Grottenberg

In de volgende alinea wordt een praktijksituatie geschetst. Probeer je in te leven in de situatie.

Je voert een gesprek met mevrouw Grottenberg voorafgaand aan het controle-uitstrijkje. Zes maanden geleden is geconstateerd dat zij HPV had, maar dat er geen afwijkende cellen waren. Mevrouw Grottenberg is 50 jaar en komt erg ongerust over.

Mevrouw Grottenberg zegt: *"Ik maak me erg veel zorgen of er in de afgelopen zes maanden baarmoederhalskanker is ontstaan. Ik ben blij dat er nu opnieuw een uitstrijkje wordt gemaakt en dat er wordt gekeken of ik nog steeds HPV heb en hoe het met de cellen is."*

- a. Wat is jouw reactie?

Beantwoord deze vraag individueel.

Mevrouw Grottenberg vraagt: *"Hoe heb ik dat HPV eigenlijk gekregen? Ik heb gelezen dat je HPV niet alleen kunt krijgen door seks, maar ook op andere manieren. Hoe zit dat?"*

- b. Welk antwoord geef je?

Beantwoord deze vraag individueel.

Mevrouw Grottenberg vraagt: *"Ik heb al bijna 23 jaar een vaste relatie met mijn vriendin. De vorige keer dat we meededen aan het onderzoek, hadden we allebei geen HPV. Betekent dit nu dat mijn vriendin is vreemdgegaan?"*

- c. Welk antwoord geef je?

Beantwoord deze vraag individueel.

- d. Bespreek nu in kleine groepen hoe je reageert in een situatie zoals deze.

- Wat vind je van de reactie van je groepsgenoot?
- Zou jij ook zo reageren?
- Waarom zou je wel of niet zo reageren?

Checklist: Mevrouw Grottenberg

Goed

- Je probeert met open vragen te achterhalen waarom ze zich zorgen maakt.
- Je probeert haar gerust te stellen met informatie die je geeft.
- Je legt uit dat:
 - o De ontwikkeling van een langdurige HPV-besmetting naar baarmoederhalskanker meestal meer dan 15 jaar duurt en dat het dus niet waarschijnlijk is dat er plotseling binnen zes maanden tijd baarmoederhalskanker is ontstaan.
 - o Je lichaam HPV meestal zelf opruimt binnen twee jaar.
 - o Het controle-uitstrijkje niet wordt getest op HPV omdat het vorige uitstrijkje een half jaar geleden was en de kans aanwezig is dat het lichaam de HPV nog niet heeft opgeruimd.
- Je legt uit dat:
 - o Het belangrijk is om met dit uitstrijkje te kijken of de cellen nog gezond zijn.
 - o Als de cellen geen afwijkingen hebben het veilig is om na vijf jaar weer een uitstrijkje te laten maken, omdat de ontwikkeling van een langdurige HPV-besmetting naar baarmoederhalskanker dus meestal meer dan 15 jaar duurt.
 - o Als er wel afwijkende cellen zijn, de gynaecoloog verder onderzoek zal doen.
- Je legt uit dat je HPV kunt krijgen door te vrijen met iemand die besmet is. Het virus zit op en rond de penis of de vagina. Tijdens vrijen kan het virus ook op andere plekken komen. Bijvoorbeeld aan de handen en in de mond.
- Je legt uit dat HPV door huid-op-huid contact rond de penis of vagina kan worden overgedragen.
- Je legt uit dat het een heel besmettelijk virus is, dat acht op de tien vrouwen eens in haar leven heeft.
- Je geeft aan dat HPV al langer in een hele kleine hoeveelheid in je lichaam aanwezig kan zijn geweest zonder dat het afwijkende cellen kon veroorzaken. Nu is het HPV actief geworden en daarom is het gevonden met de test. Mevrouw Grottenberg (of haar partner) kan HPV dus al lang geleden hebben opgelopen. Je kunt daarom niet herleiden van wie je het hebt gekregen.

Fout:

- Je bevestigt dat er een HPV-test gedaan wordt op het controle-uitstrijkje.
- Je zegt dat je HPV kunt krijgen door huid-op-huid-contact, dus ook door iemand een hand te geven.
- Je zegt dat je alléén HPV kunt krijgen door penetratie tijdens het vrijen.
- Je zegt dat ze de HPV zeker van haar vriendin moet hebben gekregen als ze met niemand anders seks heeft gehad.
- Je geeft de indruk dat het hebben van HPV wel bijzonder is bij een vaste relatie.

Bijlage 2 Casus

Praktijksituatie 3 Casus mevrouw Post

In de volgende alinea wordt een praktijksituatie geschetst. Probeer je in te leven in de situatie.

Je hebt mevrouw Post uitgenodigd in de behandelruimte waar je het uitstrijkje gaat maken. Je voert een intakegesprek met haar. Ze is 30 jaar en doet voor het eerst mee. Ze komt wat onzeker en nerveus op je over. Je vraagt je af of mevrouw Post misschien maagd is.

- a. Hoe zou je dat aan haar willen vragen?

Beantwoord deze vraag individueel.

Mevrouw Post geeft aan dat zij en haar vriend juist zwanger proberen te worden. De laatste menstruatie was een week geleden en ze weet dus zeker dat ze nu niet zwanger is. Je maakt het uitstrijkje.

Drie weken later belt ze je ongerust op. Ze heeft de uitslag per brief ontvangen HPV+ en PAP1. Mag ze nu wel zwanger worden? En als ze nu al zwanger is, is dat HPV dan schadelijk voor haar baby?

- b. Hoe reageer je?

Beantwoord de vraag individueel.

Nadat je uitleg hebt gegeven aan haar wil ze nog weten hoe ze dat HPV eigenlijk heeft gekregen en wat ze kan doen om zo snel mogelijk van dat HPV af te komen.

- c. Welk antwoord geef je?

Beantwoord deze vraag individueel.

- d. Bespreek nu in kleine groepen hoe je reageert in een situatie zoals deze.

- Wat vind je van de reactie van je groepsgenoot?
- Zou jij ook zo reageren?
- Waarom zou je wel of niet zo reageren?

Checklist: Mevrouw Post

Goed

- Je vraagt of ze tegen het onderzoek opziet.
- Je vraagt of ze wel eens geslachtsgemeenschap heeft gehad. Dit kun je bijvoorbeeld doen bij het uitvragen van de klachten op het laboratoriumformulier. Je vraagt: 'Heeft u wel eens klachten van bloedverlies na geslachtsgemeenschap?' Met als volgende vraag: 'Heeft u wel eens geslachtsgemeenschap gehad?'
- Je legt uit waarom je wilt weten of ze geslachtsgemeenschap heeft gehad. Je zegt dat de kans heel klein is dat ze HPV heeft opgelopen als ze geen seksueel contact met iemand heeft gehad. Ook geef je aan dat het inbrengen van een speculum moeilijker kan gaan.
- Je geeft haar de ruimte om vragen te stellen.
- Je geeft aan dat ze gewoon zwanger kan worden. De cellen zijn in orde, dus er is geen reden om aan te nemen dat ze risico loopt op het ontwikkelen van baarmoederhalskanker op korte termijn.
- Je legt uit dat de ontwikkeling van een langdurige HPV-besmetting naar baarmoederhalskanker meestal meer dan 15 jaar duurt.
- Zes maanden na de bevalling kan er opnieuw een uitstrijkje gemaakt worden om te kijken of de cellen nog steeds in orde zijn.
- Je geeft aan dat HPV niet schadelijk is voor de baby.
- Je legt uit dat je HPV kunt krijgen door te vrijen met iemand die besmet is. Het virus zit op en rond de penis of de vagina. Tijdens het vrijen kan het virus ook op andere plekken komen. Bijvoorbeeld aan de handen en in de mond.
- Je legt uit dat HPV door huid-op-huid contact rond de penis of vagina kan worden overgedragen.
- Je legt uit dat het een heel besmettelijk virus is, dat acht op de tien vrouwen het virus een keer in haar leven heeft. Geef ook aan dat in bijna alle gevallen het lichaam het virus weer vanzelf opruimt, meestal binnen twee jaar.
- Je geeft aan er geen medicijnen zijn tegen HPV. Dat factoren, zoals roken en afweerverlagende medicijnen, de kans verkleinen dat je lichaam het HPV zelf opruimt.

Fout:

- Je gebruikt steeds het woordje 'nog':
 - Je vraagt of ze nog maagd is.
 - Je vraagt of ze nog nooit gemeenschap heeft gehad.
- Je geeft geen uitleg over waarom het belangrijk is om te weten of ze maagd is.
- Je zegt dat ze absoluut niet zwanger mag worden op dit moment.
- Je zegt dat je HPV kunt krijgen door huid-op-huid-contact, dus ook door iemand een hand te geven.
- Je zegt dat je alléén HPV kunt krijgen door penetratie tijdens het vrijen.

Bijlage 2 Casus

Praktijksituatie 4 Casus mevrouw Novak

In de volgende alinea wordt een praktijksituatie geschetst. Probeer je in te leven in de situatie.

Mevrouw Novak (35 jaar) heeft drie weken geleden een uitstrijkje laten maken. Je hebt vandaag de uitslag binnen gekregen: HPV positief en een PAP2. Je belt haar op om de uitslag uit te leggen en de doorverwijzing naar de gynaecoloog te regelen.

- a. Wat vertel je aan mevrouw Novak aan de telefoon?

Beantwoord deze vraag individueel.

Mevrouw Novak schrikt erg van de doorverwijzing naar de gynaecoloog en blijkbaar heeft ze weinig van je verdere verhaal gehoord. Ze vraagt: *"Heb ik nu baarmoederhalskanker?"*

- b. Hoe reageer je?

Beantwoord de vraag individueel.

Nadat je uitleg hebt gegeven aan mevrouw Novak begrijpt ze beter dat er nog geen sprake is van baarmoederhalskanker. Ze begrijpt niet goed waarom ze nu doorverwezen moet worden naar de gynaecoloog. Ze vraagt: *"Maar wat gaat de gynaecoloog dan nu doen? Waarom moet ik daarnaartoe?"*

- c. Hoe reageer je?

Beantwoord de vraag individueel.

- d. Bespreek nu in kleine groepen hoe je reageert in een situatie zoals deze.

- Wat vind je van de reactie van je groepsgenoot?
- Zou jij ook zo reageren?
- Waarom zou je wel of niet zo reageren?

Checklist: Mevrouw Novak

Goed

- Je legt uit dat mevrouw Novak HPV heeft en dat er licht afwijkende cellen in het uitstrijkje zijn gevonden.
- Je geeft haar de ruimte om vragen te stellen.
- Je legt uit dat:
 - Er geen sprake is van baarmoederhalskanker.
 - Dat je lichaam HPV en licht afwijkende cellen zelf kan opruimen.
 - Dat er mogelijk geen behandeling nodig is bij de gynaecoloog.
- Je legt uit dat:
 - Mevrouw toch naar de gynaecoloog wordt doorverwezen omdat alleen de gynaecoloog kan onderzoeken of er sprake is van een voorstadium van baarmoederhalskanker.
 - De gynaecoloog een voorstadium van baarmoederhalskanker goed kan behandelen en dat er dan voorkomen kan worden dat er baarmoederhalskanker ontstaat.

Fout:

- Je geeft aan dat er waarschijnlijk sprake is van baarmoederhalskanker en dat alleen de gynaecoloog dit kan bepalen.
- Je geeft aan dat je de doorverwijzing naar de gynaecoloog ook erg snel vindt en een herhaaluitstrijkje bij de huisarts over een jaar beter zou zijn.

Bijlage 2 Casus

Praktijksituatie 5 Casus mevrouw Alaoui (optioneel)

'Wat zou je zeggen als...?'

In de volgende alinea wordt een praktijksituatie geschetst. Probeer je in te leven in de situatie.

Je staat op een dinsdagmorgen in de praktijk en er staat een allochtone vrouw van middelbare leeftijd voor je aan de balie. Ze zwaait wanhopig met een uitnodiging voor het bevolkingsonderzoek.

"Ik snap er helemaal niets van. Waarom moet ik meedoen aan een onderzoek, ik ben toch niet ziek?"

De vrouw maakt zich duidelijk ongerust, want ze begrijpt dat het onderzoek iets met kanker te maken heeft, iets waar ze bang voor is.

Achtergrondinformatie:

Mevrouw Alaoui is 40 jaar oud en heeft nog nooit eerder meegedaan aan het bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker. Mevrouw Alaoui is van Marokkaanse afkomst en beheerst de Nederlandse taal niet heel erg goed.

a. Hoe zou jij reageren op mevrouw Alaoui?

Beantwoord de vraag individueel.

b. Bespreek nu in kleine groepen hoe je reageert in een situatie zoals deze.

- Wat vind je van de reactie van je groepsgenoot?
- Zou jij ook zo reageren?
- Waarom zou je wel of niet zo reageren?

Checklist: Mevrouw Alaoui (optioneel)

Goed

- Je legt met eenvoudig taalgebruik uit wat het onderzoek inhoudt en wat het doel ervan is.
- Je probeert met vragen te achterhalen waar ze precies bang voor is.
- Je legt stapsgewijs de werkwijze van het onderzoek uit. Eventueel gebruik je afbeeldingen van het onderzoek.
- Je informeert de vrouw waarom het belangrijk is om mee te doen met het bevolkingsonderzoek.
- Je zegt dat HPV erg besmettelijk is en acht op de tien vrouwen dit eens in haar leven krijgt.
- Je geeft aan dat elke vrouw baarmoederhalskanker kan krijgen, en dat het aantal partners daarmee niets te maken heeft.
- Je zegt dat vrouwen bij een voorstadium van baarmoederhalskanker meestal geen klachten hebben.
- Je geeft aan dat door het onderzoek je al vroeg kan ontdekken of je risico hebt op baarmoederhalskanker. Je zegt dat door vroege behandeling kanker kan worden voorkomen en de behandeling ook minder zwaar is.
- Je zegt eventueel nog dat het onderzoek geen geld kost.
- Je geeft mevrouw Alaoui de kans om vragen te stellen en beantwoordt de vragen correct en volledig.
- Je houdt rekening met de culturele context (vanwege het geloof van mevrouw Alaoui mag een man het onderzoek niet uitvoeren).
- Je toont begrip voor de gevoelens en beleving van mevrouw Alaoui, zonder hierin mee te gaan.
- Je probeert eventuele gevoelens van angst of schaamte weg te nemen.
- Je biedt de vrouw voldoende ruimte om zelf een keuze te maken.

Fout:

- Je geeft uitleg, maar met te moeilijke woorden.
- Je toont geen begrip.
- Je geeft informatie zonder dit af te stemmen op de culturele context en de informatiebehoefte van mevrouw Alaoui.

Bijlage 2 Casus

Praktijksituatie 6 Casus eigen ervaring (optioneel)

'Wat zou je zeggen als...?'

Sommige deelnemers aan de vervolgscholing hebben al ervaring met het maken van uitstrijkjes. Maak gebruik van deze ervaring voor de volgende opdracht.

a. Eén deelnemer schetst een situatie waarbij ze het lastig vond om op de juiste wijze te communiceren. Bespreek deze situatie vervolgens met je groepje. Hebben meer deelnemers een situatie geschetst, kies dan één praktijksituatie uit.

b. Schrijf beknopt op wat er gebeurde.

c. Hoe zou jij reageren in deze situatie?

Beantwoord de vraag individueel.

d. Bespreek nu in kleine groepen hoe je reageert in een situatie zoals deze.

- Wat vind je van de reactie van je groepsgenoot?
- Zou jij ook zo reageren?
- Waarom zou je wel of niet zo reageren?